

Mlaki doček veličanstvenog Thanatosa

Nila Kuzmanić Svete

Višetjedna "peglanja" javnog mišljenja u medijima unaprijed, imala su kontraproduktivan učinak: od predstave se, unatoč odbojnu naslovu, očekivalo i više no što je pružila

Uz prvo hrvatsko uprizorenje drame Varijacija o smrti norveškog dramatičara Jona Fosse

Nacionalna kazališta u nas još nisu dovoljno otvorena prema "novom valu" europskih dramskih tekstova. HNK Split je svakako učinio iskorak, prvi posegnuvši za jednim od najizvođenijih autora danas. I najnagrađivanijih. Jer, Jon Fosse (1959.) će se, nakon visoko ocijenjenih romana, lirske poezije i brojnih eseja, u devdesetima posvetiti pisanju drama. Do danas ih je napisao dvadeset i tri. Prva je izvedena 1994., a u samo tri posljednje sezone postavljeno ih je dvanaest na čak četrdeset europskih pozornica – od Osla i Bergena do Beča, Edinburgha i Avignona. Najpoznatije su mu drame *Ime, Netko će doći, Noćne pjesme, Dijete, Ijeme dan, San o jeseni, Djevojka na kauču, Lilla...* Nagrađen je s 20 najprestižnijih nagrada – od *Andersenoce* i *Ibsenoce* do *Nordijske*.

Muzikalnost

Njegove *Varijacije o smrti* ne svjedoče samo o prvotnoj opoziciji socijalno-realističkoj tradiciji nego i o odmaku od postmodernizma što ga je u osamdesetima apsolvirao. Premda izražava kritičan stav autora, socijalni kontekst je tek implicitan. Ni akcija nije segment njegove poetike. Ona je prije, kao što je očito i u *Varijacijama*, u napetosti i intenzitetu odnosa junaka, ovdje članova iste obitelji, koji ostaju u zajedništvu i kad su rastavljeni. I zbivanja i lica su "banalni", nema ničeg spektakularna; ona su odmaknuta od skromna konteksta, težeći univerzalnomu. Sve je već viđeno, opisano – naročito po Ibsenu (*Kad se mi mrtvi probudimo*), instinktivno spoznato po svima nama – sve što se rodi mora

umrijeti. Pa u čemu je Fosseova tajna? U razvidno je, neprosuđivanju naše epohe po ekscesima i katastrofama, nego po boji i općemu tonu. Autorov je osobit iskorak u načinu *kako* se nešto, a ne *što* se, izgovara. Kao u glazbi, raspredanje je suvišno: ili jesi ili nisi muzikalan. Sve pohvale stoga upućujemo Nataši Štoković za ovaj prvi prijevod Fosse u Hrvata. Usput rečeno, u ljubljanskom SMG-u, izveden je tek 24 sata nakon splitskoga HNK. Sačuvati glavnu odliku teksta – ritam, izmjene škrta govora sa stalnim stankama u kojima je tišina glasnija od riječi, održati autorov spontani unos *a-slip-of-the-tongue* govora – nije bio nimalo lak zadatak.

Neiskorištene mogućnosti

Višetjedna "peglanja" javnog mišljenja u medijima unaprijed, imala su kontraproduktivan učinak: od predstave se, unatoč odbojnu naslovu, očekivalo i više no što je pružila. Prisjećajući se vrsne režije Kamova *Mamina srca* u režiji iste redateljice i nove ravnateljice Drame Nenni Delmestre, bilo je očekivati više individualiteta, nenametljive nježnosti za račun nemoći i, naročito, prepoznatljiva zamagljena rukopisa u metafizičkome sloju, kad već suženi dijapazon teksta neprestano vrti i ponavlja temu Smrti. Delmestre, koja inače uvijek zna okupiti vrsnu ekipu, mogla je na komornoj *Sceni 55* bolje utisnuti svoj pečat ovom istodobno škrtu i kompleksnu tekstu. Jer, promiču tu i punktovi obična Života i Ljubavi, i neizgovoreni krikovi unutar nesporazuma u komunikaciji jedne obitelji. Minimalizam nije u službi toliko potrebna intenziteta; štoviše, usporenost je dodatno ohladila i psihološki i metafizički sloj.

A kad je već Dalibor Laginja pronašao nove prostorne mogućnosti uklanjanjem orkestarske pregrade i spajanjem partera s portalom, igra se mogla bolje iskoristiti, predstava podići. Scenograf je pružio ideju univerzalnosti događanja i dao impuls za jače vezivanje glumaca za prostor. Njegovim rastvaranjem poput velike školjke u koju je redateljica s novim elementima i boljim osvajanjem prostora mogla položiti sjajniji biser. Funkcija teatra, naime, nije u uvjerenju da je sve Smrti; i trendovi pesimizma nalaze

foto: Matko Beljak

Glumački angažman

Općenito je u estetskom smislu predstava reducirana na bitno. Kći (Dora Fišter) počinu samoubojstvo nakon nesretna djetinjstva u obitelji bez komunikacije s roditeljima (Josip Genda i Dara Vukić), koji se u mladim godinama (Trpimir Jurkić i Bruna Bebić Tudor) rastave. A tu je još i Robert Kurbaša u nedefiniranoj ulozi – partnera svima: kao Prijatelj, Andeo smrti i Alter ego. Rekonstrukcija jednog samoubojstva *a la Rašomon*, pri čemu se smrt ne objašnjava niti teži rezultatu, nego "istraga" ostaje nedorečena. Mijenjaju se tek odnosi. Ostarjeli par zbližava kćerina smrt, ali gotovo da se više ne mogu jedno drugomu zagledati u lice. Mreža je isprepletana od otuđenosti i boli. I unutar nedovoljno organizirane igre, svi glumci su se intenzivno angažirali – možda najkompletnije zreloom glumom Bebić Tudorova – time izazvavši zaslužen dugotrajan pljesak ne baš brojnih gledatelja. Zacijelo bi u ovo neoglobalno doba neki drugi Fosseov naslov poput *Djevojke na kauču* bio privlačniji. ■

Minimalizam ove predstave nije u službi toliko potrebna intenziteta; štoviše, usporenost je dodatno ohladila i psihološki i metafizički sloj

svoju funkcionalnost u raznovrsnosti. Za općim minimalizmom povela se i kostimografkinja Irena Sušac, lišivši se disciplinirano i likovnog znaka. Međutim, svjetlosne se magije nije odrekao Zoran Mihanović kao ni čišćenja tona Željko Mravak. Vrlo podesnim se napokon pokazao izbor glazbe Line Vengoechee i u funkciji promjene slika.

